

УДК 050.48(477.83/.86)(091)

DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2019-3-34-43>

Валентина Гулак,
молодший науковий співробітник
ДНПБ України
імені В. О. Сухомлинського
e-mail: gulakv@i.ua
ORCID id: 0000-0002-4559-0871

ЧАСОПИСИ ГАЛИЧИНИ У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті висвітлено історичне значення журналів «Правда» (1867–1880), «Учитель» (1889–1914) та «Літературно-науковий вістник» (1898–1932) як органів науки й письменства, української літературно-наукової преси, педагогічного товариства, розглянуто публікації літературознавців, письменників, громадських діячів, що друкувались у цих виданнях. У процесі дослідження виявлено фактологічну інформацію щодо редакційних колегій, місць видань, періодичності та інших даних, необхідних для друку журналів, їх історико-функціональні особливості. Визначено чіткі межі виходу того чи іншого видання. Встановлено імена фактичних редакторів, видавців, авторів, які брали участь у створенні бібліографованих видань. Проаналізовано, що серед фахових часописів Галичини другої половини ХІХ ст. особливе місце посідають педагогічні видання. Українській школі потрібен був друкований орган, який би висвітлював проблеми національного шкільництва, педагогічний доробок, публікував матеріали про виховання учнівської молоді. Журнал «Учитель» призначався не тільки для народних учителів, а й для учителів середніх шкіл і учительських семінарій, і за час своєї діяльності перетворився у найавторитетніший педагогічний журнал Галичини, де широко висвітлювались актуальні проблеми освіти, збереження кращих традицій української школи та культури. Зазначено, що український народний літературно-науковий журнал «Правда» став основним виданням другого періоду народницької журналістики. Часопис висвітлював широку хроніку, політичні матеріали, дискусії з питань сучасного суспільного життя. Виявлено, що місячник літератури, науки й громадського життя всеукраїнського масштабу «Літературно-науковий вістник» охоплював майже все коло проблем, що постали в ті часи перед українським суспільством. На сторінках журналу друкувались кращі твори українських письменників і поетів, літературознавчі статті. Опубліковані матеріали відіграли виняткову роль у формуванні ідеології українського національного руху та розвитку модерної української літератури.

Ключові слова: часописи, періодичні видання, література, письменники, «Правда», «Літературно-науковий вістник», «Учитель».

Постановка проблеми. Періодичні видання ХІХ – початку ХХ ст. є невід’ємним складником національної культури, важливим джерелом історичної інформації. У зв’язку з вищесказаним у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О.Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) велика увага приділяється часописам цього періоду, що становлять значну частину джерельної бази для наукових досліджень, виявлення нових аспектів історичного розвитку суспільства у цілому та галузевої науки зокрема. У процесі науково-дослідної роботи «Організація і методика створення галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів для освітянської галузі України» проаналізовано журнали, які входять до колекції «Періодичні видання 1807-1917 рр.», що належить до наукового об’єкта «Документи психолого-педагогічного та історико-культурного напрямку ХІХ – початку ХХ ст.» і є національним надбанням України.

У процесі дослідження виявлено фактологічну інформацію щодо редакційних колегій, місць видань, періодичності та інших даних, необхідних для

друку журналів, їх історико-функціональні особливості, визначено чіткі межі виходу того чи іншого видання, встановлено імена фактичних редакторів, видавців, авторів, які брали участь у створенні бібліографованих видань. Під час опрацювання ресурсу оприлюднено інформацію про власників особистих колекцій, штампів, печаток, екслібрисів, дарчих написів, автографів тощо.

Українські часописи минулого є важливим історичним джерелом досліджень суспільно-політичного, економічного і культурного життя народу, що відігравали помітну роль у формуванні ідеї українського державотворення та національної свідомості українського населення. Як зазначає провідний український дослідник періодики з Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України М. Романюк, преса – це джерело, «своєрідне і багатопланове не тільки за змістом, а й за структурою опублікованого фактичного матеріалу. Велику цінність мають надруковані тексти-джерела..., факти – правдиві свідчення доби, "живі" документи-слова, з допомогою яких сучасні дослідники таких галузей духовної життєдіяльності нації, як історіографія та джерелознавство, філософія і соціологія, критика і літературно-мистецький процес, можуть скласти об'єктивну правдиву картину минулого» [7, с. 6–7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення історії становлення і розвитку української преси в Україні в XIX ст. зверталось багато українських діячів, зокрема, Б. Грінченко, О. Маковей, І. Франко. На сучасному етапі розвитку суспільства її досліджували такі українські науковці, як Л. Березівська, Є. Грицак, О. Дей, Т. Добко, І. Дорошенко, А. Животок, М. Жовтобрюх, І. Зайченко, Н. Побірченко, О. Сухомлинська, Б. Ясінський та інші. Значне місце серед джерелознавчої літератури належить працям дослідників української преси Науково-дослідного центру періодики ЛННБ ім. В. Стефаника НАН України (М. Романюк, Л. Лисенко, В. Передирій, Л. Снісарчук та інші).

Дореволюційні періодичні видання, серед яких унікальну колекцію становлять галицькі українські часописи науково-освітнього, літературного спрямування другої половини XIX – початку XX ст., є вагомим складником фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Серед них львівські журнали «Правда», «Літературно-науковий вістник»¹, «Записки Наукового товариства імені Шевченка», «Учитель» та інші, що містять оригінальні джерела з історії української літератури, культури, освіти, педагогічної думки і є національним надбанням України.

Мета статті – висвітлити тематичний діапазон часописів «Правда» (1867-1898), «Учитель» (1889–1914), «Літературно-науковий вістник» (1898-1932), що протягом тривалого часу привертала увагу читачів до оригінальних текстів (першодруків), прижиттєвих публікацій творів українських письменників, культурно-освітніх, громадських діячів.

Виклад основного матеріалу. Важливою сторінкою становлення й розвитку преси доби австро-угорського панування є українські часописи Львова другої половини XIX – початку XX ст. Вони відігравали помітну роль у формуванні ідеї українського державотворення та національної свідомості українського населення Східної Галичини, яку на зламі століть називали «Українським П'ємонтом». Певна демократизація політичного устрою Австро-Угорської держави у 60-х рр. XIX ст. (ухвалено конституцію, що надавала деякі демократичні свободи) сприяла зміцненню зв'язків Галичини з Наддніпрянською

¹ Тут і далі назви журналів, рубрик, статей подано мовою оригіналу (автор)

Україною та пожвавленню суспільно-політичного і національно-культурного поступу на західноукраїнських землях. Коли український рух і українське духовне життя в межах Російської імперії з 1863 р. (Валуєвський циркуляр) та з 1876 р. (Емський указ) почали зазнавати особливо жорстких утисків і було заборонено видання українських газет і журналів, українська періодика 70–90-х рр. майже вся сконцентрувалася в Галичині. Окремі видання мали вузько місцевий характер, інші, з огляду на обставини, набули загальноукраїнського значення і підтримувалися діячами культури і літератури Східної України. У Галичині в другій половині XIX ст. друкувалося 70 % усієї української преси.

Потужна активізація соціально-культурного руху на розрізнених теренах України наприкінці XIX ст. зумовила «друге українське відродження» в усіх сферах політичного, громадського, культурного та наукового життя. Гостре усвідомлення цінності та самоцінності всього українського, що так довго приглушувалося, виявилось у прагненні письменників, культурно-громадських діячів, а особливо вчених, голосно «зазвучати по-українськи» [4, с. 18]. Саме наприкінці XIX ст. почали формуватися засади наукового стилю і текстотворення завдяки заснуванню періодичних видань Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові.

Серед фахових часописів Галичини другої половини XIX ст. особливе місце посідають педагогічні видання. Зумовлено це тим, що «вчителі становили одну з найактивніших і найбільших груп інтелігенції, яка прагнула об'єднання навколо своїх професійних видань» [8, с. 55]. У 1889 р. «Руське товариство педагогічне» вирішило мати в шкільному часописі свій орган і взялося до видання журналу «Учитель». Українській школі потрібен був друкований орган, який би широко висвітлював проблеми національного шкільництва, педагогічний доробок, публікував матеріали про виховання учнівської молоді. «Руське товариство педагогічне» (з 1912 р. – «Українське педагогічне товариство») 1 червня 1889 р. започатковує видання власного часопису «Учитель», який ставив своєю метою «розвиток шкільництва і народне виховання» (1889, Ч. 1). Редакторами органу були І. Чапельський, О. Барвінський, Т. Грушкевич, В. Шухевич, І. Копач, В. Щурат, О. Сушко, І. Ющипин. Журнал «Учитель» призначався не тільки для народних учителів, а й для учителів середніх шкіл і учительських семінарій, і за час своєї діяльності (виходив до 1914 р.) перетворився у найавторитетніший педагогічний журнал Галичини, де широко висвітлювались актуальні проблеми освіти, збереження кращих традицій української школи та культури [10].

Упродовж усього періоду виходу науково-педагогічного журналу значне місце на його сторінках займали науково-педагогічні статті й розвідки з історії, літератури, мови, дидактики, методики й розвитку та становлення української школи.

У 1901 р. у розділі «Наша мова» надруковано наукову розвідку про друге місце української мови серед слов'янських мов і сьоме – серед європейських мов, про її красу і багатство. З цієї теми із статтями виступили Б. Вільхівський та М. Іваненко «Гадки про нашу літературну мову» (1901, Ч. 19), в якій автор висловлює думку про необхідність Товариству ім. Шевченка і Товариству педагогічному у своїх виданнях писати галицькою мовою, яка не підпала під вплив польської. Правописні проблеми української мови порушувались також у статтях І. Копача «В справі правописній» (1904, Ч. 8). У часописі велися розділи «Розправи наукові», «Матеріали з шкільної практики і методики», «Справи

учительства і шкільництва» та рубрики «Школьні весті», «Постанови властей шкільних», «Справи Руського товариства педагогічного», «Вісті з Руського товариства педагогічного», «Критична оцінка», «Огляд педагогічної преси», «Бібліографія», «Наука, штука і література» та ін. На початку кожного номера традиційно вміщувалося «Слово от редактора», де обговорювались найважливіші проблеми тогочасного галицького суспільства: боротьба з неписьменністю, занепад рідної мови у всіх сферах життя, нестача коштів на видання необхідних підручників тощо. Значне місце на сторінках «Учителя» займали огляди педагогічних видань (не лише українських, а й польських і німецьких), критичні виступи, рецензії на окремі педагогічні видання тощо.

З 1905 р. «Учитель» поширив тематику з актуальних педагогічно-виховних проблем, питань шкільного і домашнього виховання на всіх українських землях і в інших європейських країнах, друкував наукові розвідки, висвітлював хроніку з життя виховних і наукових установ, огляди й рецензії.

У 1906 р. редакція видавала спеціальний додаток до «Учителя» під назвою «Шкільний Порадник». Помітне місце в науково-педагогічному журналі займали наукові праці педагогічного і літературно-історичного характеру. З окремими статтями, оглядами шкільних підручників на сторінках журналу виступали О. Власійчук, А. Глодзінський, М. Карінцев, а з критичними замітками на книгу «Школа народна» – П. Бан, Ю. Левицький, О. Кокуревич, Я. Миколаєвич. З 1908 р. у журналі започатковано постійну оглядово-інформаційну рубрику «3 часописів і журналів», а з 1911 р. – «Огляд педагогічної преси».

У 1911–1914 рр. редакція журналу видавала «Науковий додаток до «Учителя», який друкував наукові праці і науково-популярні матеріали учених, педагогів, письменників не лише Галичини, а й Наддніпрянської України. Публікувалися також літературно-критичні матеріали, рецензії та інша бібліографічна інформація. На сторінках «Наукового додатка до «Учителя» друкувалися наукові праці І. Франка «Сліди Русинів у Семигороді в XII–XVI ст.» (1911/1912), «Із поля фольклору» (1911/1912), «Смерть Олега і староісляндська зага про фатального коня» (1912), «Шість записів князя Іллі Константиновича Острожського з р. 1535–1540» (1912). У частині другій за 1911 р. було надруковано критичні матеріали щодо книги С. Єфремова «Історія українського письменства», О. Олесея «Третя книжка творів», а під рубрикою «Критика і бібліографія» – стаття М. Плечако «Про Маркіяна Шашкевича й відродження галицьких українців» тощо. Постійними у додатку були рубрики «Дрібні вісті» та «Всячина». Отже, «Науковий додаток до «Учителя» став важливим джерелом корисної і цікавої інформації як для учителів, так і для учнівської молоді. Останнє число часопису вийшло 20 червня 1914 р.

«Учитель» – це найавторитетніший і найвідоміший часопис з-поміж інших педагогічних фахових видань XIX – початку XX ст., що зацікавлює широку педагогічну громадськість актуальністю тематики статей, багатоплановістю змісту, численними матеріалами з теорії й практики виховання та викладання. Постать учителя, його роль у суспільстві, соціальне і матеріальне становище, підвищення кваліфікації були постійно в центрі уваги журналу. Вивчення матеріалів часопису «Учитель» дасть можливість більш глибоко зрозуміти історію української освіти. Творче використання багатьох педагогічних ідей, висвітлених у журналі, сприятиме успішній розбудові сучасної освіти в Україні.

Окрім суто педагогічного часопису «Учитель», у Львові видавався український народний літературно-науковий журнал «Правда», уперше виданий 1 квітня 1867 р. Журнал виходив з перервами до 19 червня 1898 р. Історію часопису можна поділити на три періоди: 1867–1870 рр. (перший період), 1872 (з квітня) – 1880 рр. (другий період) та 1888–1898 рр. (третій період).

Друкуючи на своїх сторінках статті історичного, етнографічного, літературного і мовного характеру та художні твори як східноукраїнських (П. Куліша, Марка Вовчка, О. Стороженка, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, М. Костомарова та ін.), так і західноукраїнських (Осип-Юрія Федьковича, Д. Млаки, В. Ільницького, Ф. Заревича, В. Навроцького, В. Шашкевича, І. Франка та ін.) письменників і культурно-громадських діячів, «Правда» стала «лучником» між західною і східною частинами українських земель.

Заснований журнал з'явився за ініціативою українсько-галицької молоді громади – О. Барвінського, Є. Желехівського, В. Навроцького, О. Огоновського, А. Сочинського та матеріальної підтримки П. Куліша й О. Кониського.

Журнал став основним виданням другого періоду народовецької журналістики. Заснований за матеріального сприяння П. Куліша, який доручив видання Л. Лукашевичу, асекураційному уряднику, та І. Микиті, судовому ад'юнкту. 15 листопада 1869 р. останній поступився місцем А. Вахнянину.

Свою назву журнал отримав від Шевченкових слів, що як епіграф були успадковані від журналу «Мета»: «В своїй хаті своя правда і сила і воля!» З цих поетичних рядків використано слово «правда» у значенні «своя правда», тобто своя українська національна ідея. Як літературно-наукове видання часопис висвітлював широку хроніку, політичні матеріали, дискусії з питань сучасного суспільного життя.

Головним рушієм журналу був П. Куліш, який друкував у ньому свої твори (повість «Потомки українського гайдамацтва», автобіографія «Жизнь Кулиша»). У літературному відділі відзначився І. Нечуй-Левицький («Дві московки», «Гориславська ніч, або Рибалка Панас Круть», переклад казки Салтиков-Шчедріна «Повість про те, як мужик харчував двох генералів», «Критичний огляд»). На сторінках часопису публікувалися також Марко Вовчок («Кармелюк», «Невільничка»), О. Партицький («Одповід московським журналам»), Є. Згарський («Народна філософія...»), «Сліди поганської просвіти на Русі...»), «Неофіти»), брати Барвінські та інші.

У 1869 р. між Кулішем і галицькими народовцями спалахнув конфлікт. Його наслідком стала втрата авторитету Куліша у редакції «Правди». Він покинув газету, а без його участі й фінансової підтримки видання журналу влітку 1870 р. було припинено.

У квітні 1872 р. «Правду» відновили. Її номінальним редактором став О. Огоновський. Але після видання третього числа 1876 р. відмовився від цієї праці і дев'ять номерів журналу підписував до друку Л. Лукашевич. За даними тернопільського дослідника П. Гуцала, певний час редактором часопису був В. Ганкевич.

Від 13 числа 1876 р. редакторську посаду зайняв В. Барвінський. «Правда» другого періоду продовжувала відігравати роль центрального літературно-наукового журналу. Тут публікуються Ю. Федькович («Як козам роги виправляють», 12 поезій з книжки «Дикі думи»), І. Нечуй-Левицький (уривки з повісті «Хмари», «Запорожці», «Баба Параска та баба Палажка», «Бідний думкою

багатіє» та ін.), П. Мирний («Україні», «Лихий попутав», «Подоріжжя од Полтави до Гадячого», «П'яниця»), І. Франко («Олівець»), М. Драгоманов («Література російська, великоруська, українська і галицька») та ін. У публіцистиці й літературній критиці велась полеміка з опонентами, утверджувалась позитивна програма діяльності. У квітні 1872 р. видання часопису було знову припинено й відновлено лише в 1880 р.

Ініціатором поновлення був О. Кониський. Журнал став органом правового крила народовців. Редакція багато уваги приділяла висвітленню програми народовців. Перший номер поновленої «Правди» вийшов у жовтні 1880 р. і кваліфікувався як «місячник політики, науки і письменства», виходив із періодичністю один раз, а в окремі роки двічі на місяць. Редактором став О. Барвінський. Упродовж третього періоду часопис стояв на позиціях «новоєрівства», що спричинило його поступовий занепад. До співпраці були залучені І. Франко, М. Драгоманов, І. Нечуй-Левицький, але журнал зберегти так і не вдалось. Однією з причин було те, що редакція відійшла від головних принципів, що були проголошені спочатку.

У січні 1898 р. Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ) у Львові з ініціативи М. Грушевського замість літературного журналу «Зоря», що перестав задовольняти потреби культурно-національного українського життя, почало видавати місячник літератури, науки й громадського життя всеукраїнського масштабу «Літературно-науковий вісник» (далі – «ЛНВ»). Редагував його редакційний комітет у складі О. Борковського, О. Маковея, І. Франка. Дослідник А. Животко вирізняє особливу роль у редагуванні журналу М. Грушевського, який «зробив» з «ЛНВ» орган, що «зайняв найповажніше місце в історії розвитку українського літературно-наукового життя, національно-суспільної думки» [1].

У 1907 р. «ЛНВ» переведено зі Львова до Києва. Часопис очолив М. Грушевський. До нової редакційної комісії увійшли В. Леонтович, Л. Старицька-Черняхівська, Ю. Сірий. У програмній статті наголошувалось, що журнал, як і раніше, займатиметься пошуками «доріг, якими повинні піти змагання української суспільності до відродження України і створення відповідних обставин для всестороннього розвою українського народу» [1907, Т. 37, С.1].

Часопис (львівського і київського періодів) охоплював майже все коло проблем, що постали в ті часи перед українським суспільством. Зосереджуючись насамперед на літературі, друкуючи кращі твори українських письменників і поетів, переклади творів із зарубіжних літератур, літературознавчі статті, часопис водночас виважено (зважаючи на цензурні обмеження), але цілеспрямовано і наполегливо формував світоглядну концепцію про окремішність української нації, самобутність її культури і самостійність історичного буття. Крім художніх творів українських письменників, літературознавців, журнал друкував також статті з питань української історії, суспільної економіки, мистецтвознавства та інших галузей знань, огляди літератури, науки й суспільно-політичного життя, критику й бібліографію.

Аналіз змісту «ЛНВ» засвідчує не тільки культурну, а й політико-громадську його значущість. Популяризуючи найкращі художні твори різножанрового характеру, різного мистецького спрямування, журнал не лише сприяв розвитку української літератури, а й водночас ознайомлював українців із тогочасною та класичною європейською літературою. Уміщуючи твори всесвітньо відомих й

українських письменників, зокрема, І. Франка, М. Коцюбинського, Л. Українки, Л. Мартовича, В. Стефаника та інших, часопис прагнув довести, що українська література існує і відповідає найвищому світовому рівню. «ЛНВ» – це, по суті, квінтесенція української літератури. Тут друкувалися твори П. Куліша, Х. Алчевської, Ганни Барвінок, М. Старицького, В. Гнатюка, П. Грабовського, В. Винниченка, С. Єфремова, П. Карманського, Н. Кобринської, О. Кобилянської, У. Кравченко, А. Кримського, А. Крушельницького, В. Лиманського, О. Лотоцького, О. Маковея, І. Огієнка, Марійки Підгірянки, Олени Пчілки, Г. Чупринки, О. Русова, С. Русової, М. Сумцова, Г. Хоткевича, Д. Дорошенка, І. Липи, Чайковського, Л. Яновської, М. Яцкова та багатьох інших письменників. Широким спектром імен представлено переклади, серед яких твори Й.-В. Гете, А. Доде, А. Франса, Л. Андреєва, Джека Лондона, Едгара По, Е. Золя, П. Верлена, І. Чавчавадзе, А. Чехова та ін.

Літературна спадщина видатних письменників є джерелом педагогічних і етнопедагогічних ідей, поглиблює знання з українознавства і має важливе значення в освітньо-виховній практиці. Випуски «ЛНВ» 1899 р., 1904 р., 1907–1914 рр., що зберігаються у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, містять низку поетичних і прозових творів та історико-літературних праць тогочасних провідних авторів, зокрема, І. Франка «Герой поневолі» (1904), «Великий шум» (1907), «Лисенкове свято в Австрійській Русі» (1904), «Марія Маркович» (Спогади) (1907), О. Маковея «З життя і письменства» (1899), Б. Лепкого «Із поезій» (1904), С. Черкасенка «Поезії» (1904), Г. Хоткевича «Пристрасті» (1904), В. Винниченка «Дим» (1907), «Великий Молох» (1907), М. Вороного «Поезії» (1908), Л. Старицької-Черняхівської «Гетьман Дорошенко» (1911), «Ганна Барвінок» (Спогади) (1911), С. Тобілевич «Життя І. Тобілевича (Карпенка-Карого)» (1912), Олени Пчілки «Микола Лисенко» (Спогади і думки) (1912), М. Коцюбинського «На острові» (1913), А. Кащенко «Зруйноване гніздо» (1914) та ін.

Крім художніх творів, у розділах «Новини нашої літератури», «З життя і письменства», «Із чужих літератур» друкувалися літературознавчі та історичні матеріали. Серед літературознавчих – розвідки С. Русової «Старе й нове в сучасній українській літературі» (1904), «Жінка в поезії Шевченка» (1914), Г. Шерстюка «Нариси й оповідання П. Барвінського» (1908), І. Франка «Новини нашої літератури» (1904) та інших. О. Грушевський у літературознавчій праці «Сучасне українське письменство в його типових представниках» висвітлює творчість Ганни Барвінок, О. Кониського, І. Нечуя-Левицького, П. Мирного, І. Франка, Н. Кобринської, А. Чайковського, Олени Пчілки, Б. Грінченка, О. Кобилянської, Б. Лепкого та багатьох інших.

Опублікована на сторінках «ЛНВ» українська публіцистика висвітлювала широке коло тем і проблем: український правопис, історичне минуле України, канонічні справи церкви, економічний устрій незалежної держави, українське малярство та театральне мистецтво тощо. Безперечно, чільне місце у публіцистичному відділі належало М. Грушевському, який талановито скеровував думку українського суспільства, організовував її в єдине національне ціле, а також І. Франкові, який багато років був душею журналу. Розглядаючи, наприклад, один із найбільш важливих фактів – територіальний поділ українських земель, М. Грушевський, як дослідив А. Животко, підносить і обґрунтовує ідею національної єдності: «Треба розвивати в них (в усіх частинах українських

земель) почуття єдності, солідарності, близькості, а не роздмухувати різниці, які їх ділять» [3, с. 151].

Сторінки «ЛНВ» містили цінний для українського суспільства інформаційний матеріал із національно-культурного, економічного, національно-політичного життя на всіх українських землях.

Вихід «ЛНВ» був перерваний Першою світовою війною і відновлений у 1917–1919 рр. у Києві як видання Товариства підмоги українській літературі, науці й штуці під редакцією О. Олесья. У цей період журнал намагався, незважаючи на всі труднощі війни та зміни влад, тримати високу мистецьку планку і не торкатися політичних питань. Окрім авторів, що друкувалися раніше, тут вміщуються твори П. Тичини, М. Рильського, К. Поліщука.

З 1922 по 1932 рр. часопис видавався у Львові Українською видавничою спілкою. З ініціативи Є. Коновальця головним редактором «ЛНВ» було призначено Д. Донцова (1883–1973) – визначного політика, публіциста, журналіста, ідеолога українського націоналізму. «ЛНВ» під керівництвом Д. Донцова – це журнал ідеологічно визначений, з більшим нахилом до політичних дискусій, збільшенням частки публіцистичних, історико-мемуарних матеріалів. Варто зазначити, що відновлений часопис зберіг свій високий інтелектуальний рівень, рафінований літературний смак. Основним критерієм добору художніх творів до друку як українських, так і зарубіжних авторів залишалася їхня мистецька цінність. У липні 1922 р. через політичні й фінансові труднощі «ЛНВ» припинив свою діяльність.

Понад тридцять років «ЛНВ» був всеукраїнським науковим органом, концентрованим виявом української культури як у сфері красного письменства, так і суспільно-політичної думки, літературознавчих студій та мистецтвознавчих досліджень. Часопис підтримував політичну і культурну соборність України та єдність українського народу. Опубліковані у «ЛНВ» матеріали відіграли виняткову роль у формуванні ідеології українського національного руху та розвитку модерної української літератури.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Часописи «Літературно-науковий вістник», «Правда», «Учитель» – джерела великої пізнавальної цінності, які є важливим засобом виховання й духовного розвитку особистості та сприяють фаховому забезпеченню досліджень науковців і практиків не лише з літературознавчих питань, а й освіти, журналістикознавства, мистецтвознавства, культурології. Творче використання багатьох передових педагогічних ідей, висвітлених у журналах, сприятиме успішній розбудові сучасної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. Справа українських кафедр і наші наукові потреби. *Літ.-наук. вістник*. 1907. Т. 37, кн. 1/3. С. 42–57, 213–220, 408–418.
2. Грушевський М. Українсько-руські наукові курси. *Літ.-наук. вістник*. 1904. Т. 27, кн. 7/9. С. 102–113.
3. Животко А. П. Історія української преси. Київ, 1999. 368 с.
4. Зелінська Н. В. Українська наукова періодика кінця XIX – початку XX ст. як джерело мови сучасної науки. *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф., 21–22 груд. 1994 р. Львів, 1994. С. 16–20.
5. Ігнатієнко В. Українська преса (1816–1923 рр). Київ, 1926. С. 43.
6. Пастушенко О. Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях незалежної України: соціокомунікаційний аспект : монографія. Київ, 2016. 564 с.

7. Романюк М. На шляху до створення репертуару української періодики : (Н.-д. центру періодики Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника НАН України – 9 років). *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., 17–18 трав. 2005 р. Львів, 2005. С. 3–24.
8. Сніцарчук Л. В. «Школьна часопись» (1881–1889 pp.) – газета галицького шкільництва. *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22–23 груд. 1995 р. Львів, 1995. С. 54–57.
9. Федченко П. Преса та її попередники. Київ, 1969. 349 с.
10. Черниш Н. І. Досвід видання часопису «Учитель» (1889–1914 pp.). *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф., 19–20 груд. 1997 р. Львів, 1997. С. 40–43.

References

1. Hrushevskiy, M. (1907). Sprava ukrainiskykh kafedr i nashi naukovi potreby [The case of Ukrainian chairs and our scientific needs]. *Literaturno-naukovyi vistnyk – Literary and Scientific Journal*, 1/3 (37), 42–57, 213–220, 408–418 [in Ukrainian].
2. Hrushevskiy, M. (1904). Ukrainko-ruski naukovi kursy [Ukrainian-Ruthenian science courses]. *Literaturno-naukovyi vistnyk – Literary and Scientific Journal*, 7/9 (27), 102–113 [in Ukrainian].
3. Zhyvotko, A. P. (1999). *Istoriia ukrainskoi presy [History of the Ukrainian press]*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Zelinska, N. V. (1994). Ukrainska naukova periodyka kintsia XIX – pochatku XX st. yak dzherelo movy suchasnoi nauky [Ukrainian scientific periodical of the late XIX – early XX centuries as a source of the language of modern science]. *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist – Ukrainian Periodicals: History and Modernity: reports and informations of the Second All-Ukrainian Scientific-Theoretical Conference* (pp. 16–20). Lviv [in Ukrainian].
5. Ihnatiienko, V. (1926). *Ukrainska presa (1816–1923 rr) [Ukrainian Press (1816–1923)]*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Pastushenko, O. (2016). *Knyha i periodyka v dysertatsiinykh doslidzhenniakh nezaleznoi Ukrainy: sotsiokomunikatsiinyi aspekt [The Book and Periodicals in the Thesis of Independent Ukraine: The Socio-Communication Aspect]*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Romaniuk, M. (2005). Na shliakhu do stvorennia repertuaru ukrainskoi periodyky: (Naukovo-doslidnomu tsentru periodyky Lvivskoi naukovoï biblioteky imeni V. Stefanyka NAN Ukrainy – 9 rokiv) [On the way to the creation of the repertoire of Ukrainian periodicals: (9-year Scientific Center of Periodicals of V. Stefanyk Lviv Scientific Library of NAS of Ukraine)]. *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist – Ukrainian Periodicals: History and Modernity: reports and informations of the Seventh All-Ukrainian Scientific-Theoretical Conference* (pp. 3–24). Lviv [in Ukrainian].
8. Snitsarchuk, L. V. (1995). “Shkolna chasopys” (1881–1889 rr.) – hazeta halytskoho shkilnytstva [“School periodicals” (1881–1889) is a newspaper of Halych school]. *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist – Ukrainian Periodicals: History and Modernity: reports and informations of the Third All-Ukrainian Scientific-Theoretical Conference* (pp. 54–57). Lviv [in Ukrainian].
9. Fedchenko, P. (1969). *Presa ta yii poperednyky [The press and its predecessors]*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Chernysh, N. I. (1997). Dosvid vydannia chasopysu “Uchytel” (1889–1914 rr.) [Experience of publishing a periodical “Teacher” (1889–1914)]. *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist – Ukrainian Periodicals: History and Modernity: reports and informations of the Fourth All-Ukrainian Scientific-Theoretical Conference* (pp. 40–43). Lviv [in Ukrainian].

Valentyna Hulak,
Junior Research Fellow
V. O. Sukhomlynsky SSPL of Ukraine

GALICIAN JOURNALS IN THE COLLECTION OF V. O. SUKHOMLYNSKYI STATE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL LIBRARY OF UKRAINE

The paper highlights the historical significance of Ukrainian *Pravda* (1867-1880), *Uchytel* (1889-1914) and *Literaturno-naukovyi vistnyk* (1898-1932) periodicals considered as organs of science and writing, Ukrainian literary and scientific press, and pedagogical society. The publications by literary critics, writers, and public figures who contributed to these periodicals are analysed. The factual information about editorial boards, places of publication, periodicity and other data is presented. The names of editors, publishers, and authors who produced the bibliographic editions were ascertained. It is analysed that pedagogical editions occupied a special place among the professional periodicals of Galicia in the second half of the 19th century. The Ukrainian school needed a periodical for discussing national schooling, pedagogical achievements, and pupils' education. *Uchytel* was aimed at popular teachers as well as teachers of secondary schools and teachers' seminaries; it was the most popular pedagogical journal of Galicia, which covered the problems of education, preservation of the best traditions of Ukrainian school and culture. It is noted that the Ukrainian national literary and scientific *Pravda* journal became the main publication of the second period of popular journalism. It covered chronicle, political material, and discussions on the problems of social life. It was found out that the Ukrainian literature, science and public life *Literaturno-naukovyi vistnyk* monthly covered almost the whole range of problems that the Ukrainian society were faced at that time. The best works by Ukrainian writers and poets and literary articles were published in the periodical. The published materials played a significant role in shaping the ideology of the Ukrainian national movement and the development of modern Ukrainian literature.

Key words: *periodicals, literature, writers, Pravda, Literaturno-naukovyi vistnyk, Uchytel.*

Надійшла до редакції 22.11.2019 року